

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИМИ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ

О.І. Вишницька, асистент,
Сумський державний університет, м. Суми

У статті досліджується організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами. Визначаються принципи та вимоги його формування, основні елементи механізму та організаційно-економічні інструменти.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм; екологічно орієнтовані інвестиційні проекти; організаційно-економічні інструменти.

В статье исследуется организационно-экономический механизм управления экологически ориентированными инвестиционными проектами. Определяются принципы и требования его формирования, основные элементы механизма и организационно-экономические инструменты.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, экологически ориентированные инвестиционные проекты; организационно-экономические инструменты.

ВСТУП

Тенденції економічного розвитку в країні багато в чому залежать від стану природного середовища. В сучасних умовах спостерігається подальше погіршення екологічної ситуації, зростання забруднення навколишнього середовища в Україні: витрати енергії та природних ресурсів, обсяги стоків, відходів і викидів на одиницю продукції в десятки разів вищі, ніж у країнах ЄС, Японії, США. Екологічний фактор реально знижує результати функціонування національної економіки, впливає на умови життя населення, рівень добробуту і задоволення потреб [1].

Успішність вирішення еколого-економічних проблем, що існують в Україні сьогодні, значною мірою залежать від активізації екологічно орієнтованої інвестиційної діяльності, визначення стратегічних пріоритетів та їх привабливості. Важливе значення має впровадження наукомістких інноваційних ідей, ресурсозберігаючих технологій, організаційно-управлінських новацій.

Низька ефективність організаційно-економічного механізму регулювання природокористування, відновлення техніко-технологічної бази, управління інвестиційними процесами екологічного спрямування сповільнюють вирішення еколого-економічних проблем та перехід країни на принципи сталого розвитку.

Питанням теоретичних та методичних аспектів екологізації інвестиційної діяльності, управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами, мотивації екологізації інноваційної діяльності присвячені праці Андреевої Н.М., Буркинського Б.В., Галушкіної Т.П., Ковальова В.Г., Ковальової Н.Г., Мельника Л.Г., Прокопенко О.В., Рассадникової С.І., Степанова В.М., Харічкова С.К. та ін. В той же час деякі питання, зокрема розроблення цілісного організаційно-економічного механізму управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами, потребують більш детального дослідження, що й зумовило актуальність теми цієї статті.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою цього дослідження є аналіз та узагальнення основних елементів організаційно-економічного механізму управління екологічно орієнтованих інвестиційних проектів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Важливість інвестування у сферу природокористування пов'язана насамперед зі створенням передумов виходу з екологічної кризи на траєкторію сталого розвитку, досягненням збалансованого природокористування, яке спрямоване на структурні перетворення в економіці, впровадження новітніх технологій, матеріалів, устаткування, оновлення виробництва на основі ресурсозбереження та екологобезпечного розвитку, а також для забезпечення динамічної стійкості біосфери.

Для досягнення стійкого розвитку економіки України обсяг необхідних інвестицій у сферу природокористування повинен становити не менше ніж 3-3,5% ВВП [1].

Формування ефективного організаційно-економічного механізму управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами дозволить за допомогою поєднання важелів ринкового та державного регулювання досягти збалансування інтересів учасників інвестиційного процесу та досягнення цільового еколого-економічного результату з мінімальними витратами інвестиційних ресурсів.

Автор роботи [2] визначає організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними програмами і проектами як цілісну сукупність цілей та стимулів, методів та видів управління екологічно орієнтованими інвестиціями, що дозволяє перетворити рух матеріально-речових, фінансових і нематеріальних інвестиційних потоків у рух засобів виробництва з отриманням кінцевих результатів виробничої діяльності, націлених на екологічні завдання та пріоритети.

Нами пропонується організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами визначати як систему організаційних та економічних форм, методів, інструментів та стимулів, що дозволяють узгодити цілі та інтереси учасників екологічно орієнтованого інвестиційного процесу і забезпечують досягнення екологічних та економічних результатів.

Організаційно-економічний механізм управління в екологічно орієнтованій інвестиційній сфері діяльності - досить складна, багатопланова категорія. Він містить конкретні форми організації екологічно орієнтованого інвестиційного процесу, систему нормативно-законодавчих актів, організаційно-економічних і майнових відносин, фінансово-економічних зв'язків, а також форми та методи управління екологічною та інвестиційною сфер економіки [2].

Організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами повинен враховувати особливості перебігу інвестиційного процесу, змісту і цілей на кожному етапі життєвого циклу проекту і виробляти управлінські рішення від задуму проекту до завершення реалізаційної стадії. Цей механізм повинен бути гнучким та адаптуватися до умов зовнішнього середовища, які постійно змінюються.

Структура організаційно-економічного механізму управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами зображена на рис.1. Перш за все повинна бути встановлена мета (чи система цілей) механізму управління, що значно залежить від державної екологічної та інвестиційної політики та стратегії.

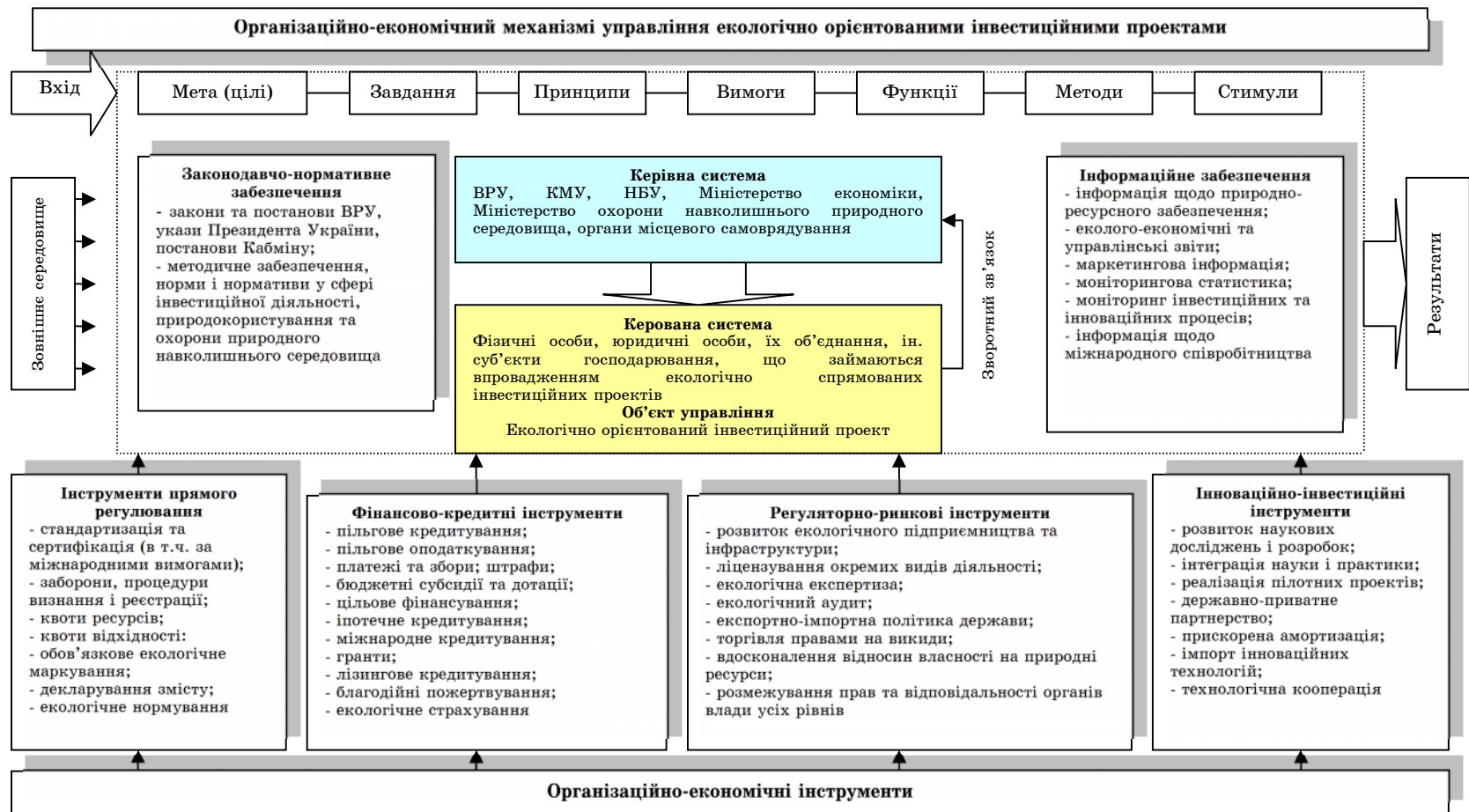


Рисунок 1 - Організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами

Цілі механізму взаємообумовлені з його завданнями, які є більш стійкими та відображають змістовний бік інвестиційного процесу.

Організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами повинен відповідати певним вимогам, які коротко можна сформулювати таким чином:

1) окремі складові організаційно-економічного механізму не повинні суперечити одна одній та мати різноспрямований характер;

2) усі заходи, що створюють передумови і стимули до впровадження екологічно орієнтованих інвестиційних проектів, мають бути адекватними цілям і завданням сталого розвитку держави;

3) орієнтація механізму на еколого-економічний результат;

4) узгодження механізму з об'єктивно існуючою суперечливістю інтересів державних та недержавних структур;

5) стимулювання досягнення максимально можливого результату з залученням мінімального розміру інвестиційних ресурсів;

6) використання організаційно-правових та економічних методів управління, що забезпечують економічну самостійність суб'єктів управління щодо визначення цілей, шляхів та засобів досягнення цілей, а також економічну та юридичну відповідальність за результати своєї діяльності;

7) застосування організаційних та економічних регуляторів взаємовідносин між усіма учасниками економічно орієнтованого інвестиційного процесу на всіх рівнях управління.

Формування організаційно-економічного механізму управління екологічно орієнтованими інвестиціями повинно відбуватись відповідно до таких принципів:

- принципу опори на екологічну свідомість;
- принципу екологічного мотивування діяльності;
- принципу превентивності (або попередження) виникнення економіко-екологічних проблем;

- принципу цілеспрямованості та стратегічності;

- принципу послідовності. Цей принцип відображає зв'язок економічних та екологічних проблем, урахування прямих та віддалених наслідків їх вирішення;

- принципу своєчасності - за допомогою реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних програм здійснюється попередження ресурсно-екологічних кризових ситуацій або здійснюється мінімізація наслідків такого роду ситуацій;

- принципу функціональної інтеграції;

- принципу професіоналізму;

- принципу розвиненої та збалансованої відповідальності згідно з факторами ефективності управління екологічно орієнтованими інвестиціями [2].

Організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами містить такі основні функціональні підсистеми: планування, організацію, мотивацію, регулювання та контроль.

Методами регулювання є такі:

- правові;

- адміністративні;

- організаційно-економічні;

- фінансові (стимули та санкції).

Як показує міжнародна практика, більш ефективними є організаційно-економічні та фінансові методи, що використовують позитивну мотивацію до впровадження екологічно орієнтованих інвестиційних проектів.

Організаційно-економічний механізм повинен об'єднувати в собі як елементи ринкової саморегуляції, так і державне регулювання.

Для ефективного функціонування організаційно-економічного механізму управління необхідне законодавчо-нормативне забезпечення. При цьому потрібна гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародним та дотримання виконання міжнародних конвенцій і угод щодо охорони навколишнього природного середовища.

Також велике значення має інформаційне забезпечення учасників екологічно орієнтованого інвестиційного процесу. Учасники мають бути забезпечені екологічною та інвестиційною інформацією, повинні бути створені банки екологічних даних як на національному, так і на міжнародному рівні, в першу чергу з використанням мережі Інтернет. Потрібне розширення міждержавного обміну інформацією.

Організаційно-економічний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами передбачає використання системи організаційно-економічних інструментів, які можна умовно поділити на такі групи:

- інструменти прямого регулювання;
- фінансово-кредитні інструменти;
- регуляторно-ринкові інструменти;
- інноваційно-інвестиційні інструменти.

Поєднання сукупності організаційно-економічних інструментів дозволить зробити механізм управління ефективним у досягненні цілей екологічно орієнтованого інвестиційного проекту.

Механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами повинен забезпечувати збалансованість інтересів усіх зацікавлених сторін, узгодження екологічних та економічних цілей для досягнення кінцевих еколого-економічних результатів. Зацікавленими сторонами при цьому є учасники інвестиційного процесу, держава та громадськість. До учасників інвестиційного процесу належать: інвестори, одержувачі інвестицій (підприємства-реципієнти), підприємства-посередники, держава, громадськість.

Важливу роль відіграє держава. Вона виступає не лише в ролі інвестора (в основному пріоритетних державних екологічних програм та великомасштабних інвестиційних ресурсів), але і споживача інвестиційних ресурсів, а також продукції, робіт, послуг об'єктів інвестиційної інфраструктури [А].

Необхідно відмітити, що інтереси учасників екологічно орієнтованого інвестиційного процесу досить різноманітні й часто різноспрямовані. Так, для інвесторів інтереси можуть бути такі:

- отримання максимального прибутку;
- завоювання ринків збуту екологічної продукції/послуг;
- покращання іміджу та підвищення конкурентоспроможності.

Для підприємств-одержувачів інвестицій інтерес можуть становити:

- отримання початкового капіталу;
- збільшення оборотності капіталу;
- модернізація підприємства;
- підвищення якості та екологічності продукції;
- вихід на нові ринки збуту (в тому числі міжнародні);
- підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємства.

Інтересами держави можуть бути:

- підвищення екологічної ефективності економіки;
- реалізація пріоритетних екологічних програм;
- покращання якості життя населення;
- регулювання інвестиційного процесу.

Унаслідок впровадження екологічно орієнтованих інвестиційних проектів досягаються певні результати. Ці результати проявляються в

таких сферах: екологічні – полягають у зниженні антропогенного, техногенного навантажень на довкілля, у підвищенні якості ресурсоспоживання; соціально-економічні – у підвищенні якості і тривалості життя населення, ефективності громадського виробництва і збільшенні національного багатства країни; політичні – у зменшенні ступеня політичної залежності країни від зарубіжних постачальників природних ресурсів; можливості використання міжнародних домовленостей для активізації торгівлі екологічними квотами, екологічно чистою продукцією і т.п [3]. Також необхідно додати, що результатом екологічних інвестицій є одержання суспільного блага, що не може бути привласнене окремим індивідом і буде використане всіма членами суспільства. Доцільність відтворення якості природних благ полягає в їхній високій цінності для суспільства, біосфери, підтримки життя [1].

ВИСНОВКИ

Для переходу на принципи сталого розвитку однією з ключових умов є удосконалення екологічно орієнтованої інвестиційної діяльності. Зокрема, необхідне формування ефективного організаційно-економічного механізму управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами.

Формування такого механізму повинно відбуватися за певними принципами та вимогами, з використанням державних та ринкових важелів регулювання та сукупності організаційно-економічних інструментів.

Ефективний механізм управління екологічно орієнтованими інвестиційними проектами дозволить узгодити між собою інтереси учасників інвестиційного процесу та досягти поставлених цілей з мінімально можливим залученням інвестиційних ресурсів.

Упровадження екологічно орієнтованих інвестиційних проектів дозволить Україні стати на шлях сталого розвитку та підвищити еколого-економічну ефективність господарського комплексу.

SUMMARY

FORMATION OF THE ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM OF ENVIRONMENTALLY ORIENTED INVESTMENT PROJECTS

*O.I. Vyshnytska,
Sumy State University, Sumy*

Organizational-economic mechanism of environmentally oriented investment projects is investigated in the article. The principles and requirements of its formation, the main elements of the mechanism and organizational and economic instruments are determined.

Key words: *organizational and economic mechanism; environmentally oriented investment projects, organizational and economical instruments.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рассадникова С. Сучасні тренди і проблеми реформування інвестиційного забезпечення природокористування / С. Рассадникова // Економіст. – 2010. – № 8. – С.38-41.
2. Андреева Н. Н. Экологически ориентированные инвестиции: выбор решений и управление: [монография] / Н. Н. Андреева. - Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2006. - 535 с.
3. Харічков С. «Зелені інвестиції» як каталізатор переходу до нового курсу розвитку економіки: міжнародні орієнтири і перспективи впровадження / С. Харічков, Н. Андреева // Економіст. - 2010. - № 12. - С. 16-21.

Надійшла до редакції 12 вересня 2011 р.